

D. Lewis – D. Pearce – Uvnitř neolitické mysli. Vědomí, vesmír a říše bohů (2008)

Kristýna Farkašová

*Katedra antropologie a genetiky,
Přírodovědecká fakulta, Univerzita Karlova
v Praze
kristyna.farkasova@gmail.com*

VE vědě platí názor, že pokud chcete být dobrým badatelem, musíte pracovat s nejnovejšími publikacemi. Dnes je ale trh přesycen informacemi, a proto se může mnohdy stát, že kniha co by vás mohla nejvíce zaujmout, není marketingově protlačována a vy ji prostě minete. Nebo ji (tak jako já) objevíte až za pár let. Přestože kniha „Uvnitř neolitické mysli“ byla vydána již před čtyřmi roky, považují ji stále za hodnou pozornosti.

Období neolitu bylo vyčleněno a postupně uznáváno již na konci 19. století. Přesto na celém světě stále láká badatele mnoha vědních oborů. Neolit je totiž obdobím, kdy pro nás z nejasných důvodů, člověk přestal vést kočovný způsob života při shánění potravy, a naopak se usadil, domestikoval rostliny a zvířata, a zavedl zemědělství. Zároveň tím dal i základ třídění sociální sféry. Dnes je na zemědělství nahlíženo jako na záměrný neolitický vynález člověka, který mu měl usnadnit práci a dostupnost potravin.

Autoři této knihy však přinášejí kontroverzní názor, že tomu tak nebylo a že domestikace zvířat a plodin byla vlastně vedlejším produktem praktikování náboženství. 341 stran textu je rozděleno do 10 kapitol, kde jsou rozebírány hlavně schopnosti lidského vědomí, kosmologie a nemovité artefakty. To vše v na první pohled odlišných prostředích Blízkého východu a západní Evropy. Každá kapitola je pak rozdělena do dílčích celků.

V první kapitole, nazvané „Revoluční neolit“, se čtenáři nejdříve dozví o (před)neolitické minulosti blízkovýchodního města Jericha, výzkumech zde vedených a o nálezů lidských lebek pod podlahou jednoho z domů. Poté je předsta-

veno samotné období neolitu, jako období jedněch z nejdůležitějších změn v lidské minulosti, zemědělství a všeobecné prvky náboženství a jeho prostředky. Je zde nastíněna podstata náboženství, důvody opuštění lovecko-sběračského způsobu života a přechod k domestikaci. Druhá kapitola je věnována možnostem lidského vědomí – které jsou v dnešní době přehlíženy, neuropsychologickému modelu a jeho stadiím, jež jsou překvapivě společné pro všechny lidské bytosti. Zároveň nás autoři v této kapitole přivádí na myšlenku, že lidské vědomí ovlivňovalo a ovlivňuje naše každodenní chování. Třetí kapitola rozvíjí princip mozkových pochodů, pojednává o kosmu, jeho úrovních a o tom, jak byl a je chápán různými kulturami. Zde se rovněž dozvíme, kdo a jak vůbec je možné mezi jednotlivými úrovněmi kosmu cestovat a jak se s celou vírou v kosmos mohli vypořádávat lidé v neolitu a dříve. Následující kapitola čtenáře přenáší na Blízký východ, věnuje se kosmologickým vzorcům architektury a zároveň se snaží přinést důkazy, že se kosmologie promítá do stavebních zákonitostí nejen pravěkých populací, ale i současných „neúplných společností“. Kapitola pátá shrnuje již na jiných místech rozebíraná témata jako např. lidské myšlení, vztah lidí a zvířat, kosmos a duševní počitky z něj a prospekci mentálních obrazů. Všechna tato témata jsou zde uvedena za účelem odhalení mechanizace domestikace praturů. Kapitola šest zlehka opouští Blízký východ a přesouvá se do atlantické Evropy a snaží se dokázat, že kosmologie, kterou si dnes můžeme vyložit jen díky artefaktům, se promítala v mýtech a v jednání dávných lidí. Ačkoli jsou tyto oblasti geograficky velmi vzdálené, sdílejí mnoho stejných prvků, které musely vycházet ze stejného způsobu myšlení. K podpoření této teorie jsou použity příběhy s podobnými prvky – Epos o Gilgamešovi a vyprávění sibiřského šamana.

Druhá polovina knihy přenáší poznatky z Blízkého východu k megalitickým stavbám atlantické Evropy. V sedmé kapitole se autoři věnují neolitickým mohylám, megalitickým stavbám a jejich vztahu k chápání neolitické kosmologie a jejich projevů v aspektech neolitické architektury. Následující kapitola pojednává o archeologicky velmi zajímavé lokalitě Brú na Bóinne v Irsku, na které se soustřeďuje množství neolitických památek, a proto ji lze chápat jako centrální místo pravěkého náboženství. Devátá kapitola je potom věnována pouze

samostatným složkám neolitického náboženství, které dnes můžeme vidět v hmotných i nehmotných památkách, materiálech, z kterých byly zhotoveny, a v motivech, kterými byly vyzdobeny. Závěrečná kapitola shrnuje tematiku celé knihy a lze za ni použít jen její úvodní větu „S minulostí je to jako s cizí zemí: nepochybujeme, že lidé v ní dělají věci jinak, víceméně ale dělají stejné věci jako my.“

Tato kniha potěší zejména proto, že je jak svěží vítr v zatuchlé knihovně. Dnešní společnost je natolik povrchní a zaměstnaná materialismem, peněží a kariérou, že každý člověk zabývající se jen trochu duchovnem okamžitě platí za podivína. Stejný náhled bohužel má i 90 % současných vědců řešících otázky minulosti. Neuvědomují si ale, že kultury vzdálené nám tisíce let, měly žebříček hodnot postavený jinak než máme dnes my. Pokud nenalezneme stroj času, tak nikdy nebudeme schopni plně rekonstruovat minulost, a tudíž nikdy nebudeme s jistotou vědět, co pro naše předky bylo nejdůležitější a proč. Artefakty dávají možnost rekonstruovat jen část materiální kultury, ale co se týče zvyků, náboženství atd., tak fungují jen jako jejich negativ. Právě v připuštění této myšlenky je kniha „Uvnitř neolitické mysli“ poněkud revoluční.

Přestože zavání novátorským přístupem k problému, tak by čtenář měl umět filtrovat informace a všechny názory autorů nebrat za dané. Mnohé předpoklady jsou doslova přitažené za vlasy a čas teprve ukáže, zda byl neolit hříčkou náhody, či následkem dopodrobna promyšlených kroků.

LEWIS, D., D. PEARCE. 2008. *Uvnitř neolitické mysli. Vědomí, vesmír a říše bohů*. Praha: Academia. 392 s.

Miloš Mendel – Víno a vinařství v dějinách islámu (2010)

Alena Tomková

*Katedra blízkovýchodních studií, Fakulta filozofická, Západočeská univerzita v Plzni
alatmkova@yahoo.co.uk*

ZKOUMÁNÍ vývoje dějin islámu a společnosti velkých islámských říší oživila knižní novinka *Víno a vinařství v dějinách islámu* od předního českého arabisty a islamologa Miloše Mendela.

Jak je patrné z tematické náplně knihy a písemných pramenů v publikaci předložených, problematika vinařství, a zpracování a požívání různých alkoholických preparátů jako takových představovala v dějinách islámu velmi živý a všudypřítomný fenomén. V první části se autor zabývá vinařstvím ve světle islámského práva, věrouky a etiky. Na příkladech jednotlivých hadíthů, tedy zpráv o skutecích proroka Muhammada, a na základě výkladů Koránu a sunny středověkými islámskými exegety dokládá, že požívání vína v průběhu islámského středověku se setkávalo s ambivalencí názorů v závislosti na povaze jednotlivých islámských právních škol, které se uplatňovaly v konkrétní oblasti arabského a islámského středověku. Tyto názory variovaly od absolutního zákazu požívání vína s hrozbou vysokých trestů při porušení těchto zákazů až po umírněnější názory, kdy víno a jiné destiláty mohly být užívány jakožto prostředky tlumící projevy různých nemocí a neduhů. Kromě nejednoznačného pohledu islámské právní tradice a věrouky na vinařství se v průběhu dějin setkáváme i s hadíthy, které byly účelově přepisovány podle potřeb doby. Miloš Mendel poukazuje tímto na fakt, že i když islám od svého triumfu v 7. století zaujal ke konzumaci vína zpravidla negativní postoj, stále „šlo o normu, která byla po celé islámské dějiny tou či onou měrou porušována. Mezi nábožensko-právním ideálem a mezi společenskou realitou existoval trvalý rozpor“ (Mendel 2010: 151).

Velká část knihy je věnována úloze vína a vinařství v období rozkvětu arabských dějin. Autor se vydává i do období starověkého